

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Cím szerzői jogi védelme

Ügyszám: SZJSZT-22/10

A Megkereső által feltett kérdések:

1. Megállapítható-e, hogy a Csiribiri csiribiri/zabszalma/négy csillag közt alszom ma...” Weöres Sándor versnek a címe, illetőleg egyik címváltozata a „*Csiribiri*” kifejezés?
2. Tekinthető-e a *Csiribiri* verscím Weöres Sándor címadásának, továbbá megilletik-e a vers címének szerzői jogai?
3. A *Csiribiri* verscímre kiterjed-e az Szjt. 1. §, a 4. § (1) bekezdése, illetőleg a 19. § (2) bekezdése szerinti szerzői jogi védelem?
4. Kiterjedt-e a felhasználási szerződésben foglalt megállapodás arra, hogy a *Csiribiri* verscímet a felhasználó a filmkoncert (audiovizuális mű) címeként a különböző adathordozókon használja?
5. A címhasználat engedélyezése esetén igényt tarthatott volna a szerző jogutódja jogdíjra?
6. A T: Szakértő Testület szükségesnek látott észrevételei

Az eljáró tanács szakértői véleménye:

Előzetes megjegyzések:

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet (Rendelet) 8. § (1) bekezdése szerint „*a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást (...)*”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor a Megkereső által rendelkezésre bocsátott adatok, iratok alapján hozta meg szakvéleményét.

Ezek az iratok a következők:

- megkeresés (2010. szeptember 15., 3.o.).
  - a megkereséshez csatolt, a megkeresés 3. oldalán felsorolt iratok.
- A szakvélemény e felsorolásban használt azonosítókkal hivatkozik a csatolt iratokra.

2. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 101. § (3) bekezdése alapján a szerzői jogi szakértő testület felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt *a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos* kérdésekben. A Rendelet 1. § (3) bekezdése szerint a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szjt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés. Ez a jelen megkeresésre nézve azt jelenti, hogy a Testületnek nincs szakmai hozzáértése és felhatalmazása arra, hogy

az 1. kérdés és a 2. kérdés első felére adandó válasz kérdésében tudományos véleményt nyilvánítson. Ez irodalomtörténeti/irodalomkritikai szakkérdés. Ugyanakkor e kérdésekre adandó, forrásokkal alátámasztott válaszokat az eljáró tanács a tényállás részének tekinti, és az így rögzített tényállás alapján alakította ki megállapításait. E módszer alkalmazása nélkül nem lehetne a megkeresésre szakvéleményt készíteni.

A szakvélemény alapjául elfogadott tényállás

3. Az eljáró tanács az alábbi tényállást tekintette a vélemény alapjának. Weöres Sándor eredetileg *Varázsének* című verse megzenésített változatának koncert előadását (előadóművész: H. J.) a szerző jogutódja engedélyével a felhasználó un. koncert film hordozón (DVD) kiadta. A felhasználási szerződés nem tartalmaz rendelkezést arról, hogy mi lesz a hordozó végleges címe, csupán un. munkacímet jelöl meg. A hordozó végül „Csiribiri” címmel jelent meg. A megkereső álláspontja szerint a „Csiribi”, amely eredetileg a *Varázsének* című (a *Bartók–suite* versciklusban alcímű) vers első sorának része, a szerző által is használt sajátos cím. Álláspontját megbízott szakértő álláspontjával, illetve szakirodalmi hivatkozással támasztotta alá. A csatolt levelezés szerint a felhasználó előbb vitatta a megkereső álláspontját, majd a felek megállapodásra jutottak. A cím felhasználása fejében a felhasználó a felhasználási szerződésben meghatározott tiszteletpéldányokon felüli példányok átadását vállalta (2009. december 3. és 2010. január 15. közötti levélváltás). Utóbb a megkereső – a hordozó eredetileg vártnál jelentősebb forgalmára tekintettel, hivatkozva a megállapodás alapját képező jogutódi nyilatkozat félreértésére – díjat követelt a cím felhasználása fejében (2010. február 20-i levél). E kérdésben a felek álláspontja megmerevedett, a felhasználó legutóbbi levelében vitatta a „Csiribiri” szó szerzői jogi címvédelmét is, és a szerzői jogutód igényét nem ismerte el.

Arra is célzott, hogy a „Csiribiri” szó (kereskedelmi név) használatára engedélyt kaphat az ilyen vezérszavú cégnévvel rendelkező gazdasági társaságtól is.

Az eljáró tanács a tényálláshoz tartozó ténynek tekinti, hogy a „Csiribiri” ikerszó Weöres Sándor eredetileg *Varázsének* címen (a *Bartók–suite* ciklusban alcímen) közzétett versének a címe. Ezt alátámasztja a megkereséshez csatolt Dr. S. Á. irodalomtörténész által adott vélemény (Bp. 2010. VI. 18.), továbbá F. I.: *Gyermekversek muzsikája* Weöres Sándor költemények a gyermekkori irodalomban) című művében található felsorolás is.¹

A források szerint a szerző hozzájárulásával a vita tárgyát képező címmel jelent meg a kérdéses vers a *Bóbita* és a *Ha a világ rigó lenne* című kötetekben. Ezt a tényt a felhasználó sem cáfolta, csupán azt állítja, hogy a kiadók adták ezt a címet a versnek.

A szerző mű címének szerzői jogi védelme

4. A szerzői mű címét – versenytársak közötti viszonyban, jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén – a versenyjog is védi (jellegbitorlás, Tpvt. 6. §) E védelem a jelen szakvélemény tárgyán kívül esik, és a jelen tényállásra nem is irányadó.

Gyakran előfordul, hogy a vers (mű) első sora, vagy első sorának részlete a mű eredeti címénél ismertebb címévé válik, és ez a minőség független attól, hogy a szerző maga döntött-e úgy, hogy a műrészletet címmé alakítja. Ha a címmé vált műrészlet megfelel a jogi

¹ http://www.nyf.hu/vpkocsi/letoltheto_dokumentumok/2008_nyar/050-068.pdf, valamint Bessenyei könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010. p. 14.

védelemhez szükséges, alábbiakban tárgyalt sajátos (egyéni-eredeti jelleg címre alkalmazott válfaja) jellegnek, az ilyen címet a szerzői jog védi. A BH1986. 14 sz. esetben, a „Szomorú vasárnap” a szöveges zenemű szövegrészének volt a címe, s lett a közös mű (szöveges zenemű) igen széles körben ismert címévé. Másik közismert példa a Nemzeti Dal, amelynek elterjedt címe „Talpra magyar”.

Az eljáró tanács a szerzői mű szerzői jogi címvédelme jogi szabályozásának tartalmát az alábbiakban látja.

A hatályos Szjt. 16. § (2) bekezdése megegyezik a régi Szjt. (1969. évi III. törvény) 13. § (1) bekezdésének második mondatával. Ez a védelem egészen más tartalmú, mint a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 6. § 8. pontja, amely bármely irodalmi mű közzétett címének átvételét más mű címéül tiltotta, ha az átvétel nem volt elkerülhetetlen, és megtévesztésre, és a szerző számára vagyoni, vagy nem vagyoni kár okozására alkalmas volt.² A korai címvédelem objektív alapú, személyhez fűződő jogi elemet nem hordozó, világos rendelkezés volt.

A hatályos szerzői jog nem bármely műcímet, csupán a szerzői jogi védelemre érdemes műcímet részesíti védelemben. A védelemre érdemességet a „sajátos” jelző fejezi ki, amely leképezi a címre az egész mű védelme feltételét jelentő egyéni-eredeti jelleg („A törvény csak a sajátos címre ad vagyoni jogokat, vagyis az egyéni, eredeti jelleg, mint a védelem általános feltétele is követelmény.”)³ Mivel a cím rendszerint tömör, ezért sajátos jellegének megítélése még nehezebb, mint a szerzői mű egyéni-eredeti jellegének megállapítása. A címvédelem összhangban áll azzal, hogy a szerzői vagyoni jogok nemcsak a mű egészének, hanem a mű azonosítható részének felhasználására is kiterjednek. A sajátos/jellegzetes cím pedig tartható a mű azonosítható részének. Az Szjt. Nagykommentárja szerint „a címvédelem szabályozási helye az 1. §-ban lenne. Egy cím esetében – lévén tipikus esetben rövid megjelölés, szűk az alkotói mozgástér”.⁴

A szerzői jogi címvédelemnek van személyhez fűződő jogi vonatkozása is. A sajátos cím ugyanis összefonódik a szerző alkotó tevékenységével.

Az SzJSzT gyakorlata

5. Az SzJSzT gyakorlatából kirajzolódik a műcímeknél viszonylag szűk alkotói mozgástér, ezért ritka, hogy cím szerzői jogi védelmet élvez. A hétköznapi szavakból alkotott jelzős szerkezet (Ezüst gitár, SzJSzT-8/1986.), evidens, a mű tartalmát leíró szókapcsolatok, összetett szavak (Magyar Értelmező kéziszótár, Csendélet, stb.) nyilvánvalóan nem részesülnek védelemben. Az SzJSzT-26/03. számú ügyben az eljáró tanács nem tekintette sajátosnak „A gyűrűk ura – A két torony” c. fordított címet, mondván, hogy „már az angol cím sem tekinthető a jelzett műtől függetlenül is eredeti írói alkotásnak és annak magyar fordítása szükségképpen még kevésbé az”. Egyszerű birtokos- és számnévi jelzős kapcsolatok alkalmazása valamely eredeti mű tartalmára utalás céljából igen elterjedt (pl. „A legyek ura”, „Két szomszédvár”). (Az eljáró tanács megjegyzi, hogy „A legyek ura” példát nem találja

---

² „A szerzői jog bitorlásának tekintendők különösen:

8. a szerző beleegyezése nélkül a mű közzétett címének lényegében változatlan átvétele más mű címéül, ha a körülményekből nyilvánvaló, hogy az átvétel, amely nem volt elkerülhetetlen, a közönség megtévesztését célozta és a szerzőnek vagyoni vagy nem vagyoni kárt okozhatott”;

³ Szjt. Nagykommentár, Complex, 2006. szerk. Gyertyánfy Péter, a 16.§ (2) bekezdéséhez fűzött magyarázat

⁴ Ld. az előző jegyzetet

szerencsésnek, mert a köznyelvben sohasem használt, az irodalmi vonatkozástól elszakítva nem is érthető, tehát leleményként, alkotásként értékelhető címnek tekinti.)

Az ügy szempontjából figyelemre méltó, hogy sajátos címnek minősült a Csin-bumm cirkusz (Pf. II. 20 171/1956.). Elismerte a Testület eljáró tanácsa a Mátrix - Újratöltve filmcím (SzJSzT-13/2003.), az „Egy boltkóros naplója” fordított könyvcím (SzJSzT-21/09.) védelmét.

A „csiribiri” szó címként való használata

6. Az eljáró tanács megvizsgálta, hogy a „Csiribi” szó tekinthető-e szerzői jogi értelemben sajátos címnek. A „csiribiri” hétköznapi jelentéssel bíró ikerszó. A Magyar Nyelv Történeti-Etimológiai Szótára⁵ szerint első jelentése hitvány, „gering” (csekély, jelentéktelen – az eljáró tanács fordítása), aprócseprő, kicsi („kleinwinzig”), második jelentése sokat beszélő, cserfes.

Ikerszó, amelynek előtagja hangutánzó eredetű (csiripel), utótagja az előtag játékosan továbbalakított változata. A szó rokonságban állhat a forrás szerint a „csiricsáré” ikerszóval is.

Weöres Sándor azonban az eljáró tanács számára hozzáférhető szakirodalom alapján a „csiribiri” ikerszót nem ebben az értelmében használta. Ez onnan tudható, hogy a vers eredeti formájában nem gyermekvers, hanem erotikus költemény, amelyben a „főhős” szellő-lány búbájjal elvarázsolja a vers férfi szereplőjét⁶. A vers első és egy későbbi kiadásának két utolsó sora ugyanis így szól: „*még mellettem alszol ma*”. Ez változott az első kiadáshoz képest később, de még az újabb, eredeti szöveggel történt kiadás előtt a ma is elterjedt „*engem hívj ma álmodba*” – altatódalra utaló két sorra.⁷ Emellett egyes változatokban a szellő-lány nem „kappant-koppant, hanem „szikrát lobbant”.

A már többször idézett forrás szerint Weöres egy beszélgetés során érdekes információt tett közzé a versszöveg keletkezésével kapcsolatban: „*A Csiribiri-vel [...] az a furcsa dolog történt, hogy visszatallt oda, ahonnan elszármazott: a vásárra. Annak idején ugyanis egy vásáros kikiáltószöveg hatására írtam.*”

Gyermekdallá – és így a megzenésített, „szelídebb” szövegváltozatú vers Halász Judit előadásában nemzedékeken átívelő sikerré – azért válhatott, mert a vers „hangfestő kifejezéseinek, ritmikájának köszönhetően páratlan akusztikai élményt kelt”.⁸

A mű eredeti címe alapján (Varázsének) nagyon valószínűnek tűnik, hogy Weöres Sándor a „csiribiri” szót a varázslásra utaló ismert kifejezésként, és nem csekély értékű/jentéktelen, vagy netán cserfes, sokat beszélő értelemben használta (a szerelmi búbájt alkalmazó cserfes szellőlány képe nem illik a kontextusba, és egyébként is képtelen, nevetséges gondolattársítás lenne). Ilyen használat mellett a „csiribiri szellő-lány”, „csiribiri fült katlan”, „csiribiri lágy

⁵ Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967. 539.o

⁶ „Az erotikus varázslás az eredeti változat ismeretében Vadai Istvánnál fogalmazódik meg egyértelműen, rámutat arra, hogy a vers szereplői a szerelmi praktikát űző lány és férfi, képei pedig a szerelmi hevület megtestesítői.” (bibliográfiai adatait ld. a következő és az 1. lábjegyzetben)

⁷ „Az első verzió egyértelműen elárulja, hogy nem gyermekeknek készült a költemény. Annyira nem, hogy 1956-ban — egy évvel a Bóbita megjelenése után — A hallgatás tornya című kötetben eredeti formájában is kiadta Weöres a verset.” Ferencziné Ács Ildikó: Gyermekversek muzsikája Weöres Sándor költemények a gyermekkori irodalomban (bibliográfiai adatait ld. az 1. lábjegyzetben)

⁸ Ld. az előző lábjegyzetet.

paplan” jelzős szerkezetek a versben nehezen magyarázhatók lennének.

Az eljáró tanács a fentiek alapján úgy véli, hogy a „csiribiri” ikerszó sem eredeti jelentésével használva, sem pedig a szintén közismert, varázslásra utaló tartalommal sem tekinthető olyan sajátos címnek, amely szerzői jogi címvédelemre érdemes. A hétköznapi nyelvben is használt, ismert szavak, kifejezések – még akkor, ha ritkábban használtak, és netán kissé, de nem a lényegét érintően megváltoztatott formában válnak műcímme (csiribi/csiribá/csiribú – a varázslás közismert szavai) nem alkalmasak a külön, a műtől függetlenül fennálló szerzői jogi címvédelemre.

A „csiribiri” szó játékos, hangfestő jellege, ritmusa⁹, amely a vers szövegében, mondása, olvasása, megzenésítése esetén pedig az éneklése során válik hangsúlyossá, magában a címben nem érvényesül, a cím önmagában csak vagy az eredeti jelentésére, vagy a varázslásra utalhat.

Válasz a megkereső által feltett kérdésekre

Ad 1-3.

Az eljáró tanács az első három, szorosan összetartozó kérdésre összevont választ ad.

A Csiribiri” ikerszó az eredetileg „Varázsének címmel (alcímmel) kiadott vers címe. Közömbös, hogy a címet a szerző a címet maga adta-e, vagy „csak” hozzájárult ahhoz, hogy a vers ezzel a címmel jelenjen meg, mert a cím a vers kezdősora, tehát a mű része. A „csiribiri” címre nem terjed ki az Szjt. 16. § (2) bekezdése szerinti védelem, mert nem felel meg a „sajátos” jellegnek, mint a védelem feltételének. Az Szjt. 1. §-a, és így 4. § (1) bekezdése pedig nem terjedhet ki általában sem a sajátos cím védelmére, mert az Szjt. a sajátos címet külön, nem pedig mint szerzői művet védi, noha a „sajátos” jelleg, mint védelmi követelmény elméletileg megfeleltethető a műre irányadó egyéni-eredeti jelleg [Szjt. 1. § (3) bekezdés] követelményének. Az Szjt. 19. § (2) bekezdése a jelen ügyre nem alkalmazható, az ügyben nincs szó átdolgozásról.

Ad 4 - 5.

Az eljáró tanács a 4. és 5. kérdésre összevont választ ad.

A felhasználási szerződés nem tartalmaz kifejezett engedélyt a mű sajátos címe felhasználására. Ilyen engedély nem is szükséges, mert a szóban forgó címet nem illeti meg a sajátos cím szerzői jogi védelme. Emiatt az 5. kérdésre érdemben válaszolni szükségtelen.

Ad 6.

Az eljáró tanács egyéb szükséges észrevételei:

A felhasználási szerződés tartalmaz rendelkezést arról, hogy a felhasználási szerződés megkötésekor a koncert-film kiadvány csak ideiglenes, un. munkacímmel rendelkezett. (Felhasználási szerződés 1. pont). A szakmai, üzleti szokások szerint az engedéllyel rendelkező hangfelvétel-/illetve filmelőállító a műsoros hordozó címéül gyakran, sőt tipikusan

---

⁹ Vö. a Mágnás Miska (Szirmai Albert - Gábor Andor) dalrészletével: Csiribiri-csiribiri kékdolmány (...)

a hordozón rögzített legsikeresebb mű címét választja. A jelen tényállás lényeges eleme, hogy a felhasználó engedéllyel rendelkezett a Csiribiri című megzenésített vers felhasználására, és a szerződés a hordozónak csak az ideiglenes címét tartalmazta. Ebből a szempontból az a lényeges, hogy az ügy tárgya nem a cím mű felhasználásától független védelme. Ugyancsak lényeges tényállási elem, hogy a felek valójában megegyeztek a cím felhasználásában is tiszteletpéldányok fejében, de utóbb a szerző jogutóda a műsoros hordozó kelendőségére hivatkozva kívánt pénzbeli ellenszolgáltatásra (díjazásra) is igényt érvényesíteni.

Ezért, még abban az esetben is, ha a „csiribiri” címet megilletné a szerzői jogi védelem, értékelni kellene az adott, engedélyezett felhasználás körében az üzleti/kereskedelmi szokásokat. Emiatt gondos szerződés elemzés alapján lehetne csak eldönteni, hogy a munkacímre utalás nem értelmezhető-e akként, hogy a hordozón rögzített valamennyi mű címe közül külön engedély nélkül is használható a hordozó címeként bármelyik mű címe. Ez a látszólag a szerző terhére szóló értelmezésnek csak a konkrét tényállás mellett és kizárólag amiatt volna tere, mert nem másik mű, hanem a szerző műve felhasználásával, tehát a szerző és a műve összekapcsolásával történne a cím felhasználása.

Az ügy valódi jogi tartalma nem szerzői jogi címvédelem, hanem az, hogy a bestseller klauzulát¹⁰ lehet-e a tényállásra alkalmazni. Ez világosan kitűnik a felek képviselőinek 2010. február 10. és április 28. közötti levélváltásából.¹¹ Az eljáró tanács kérdés híján erről természetesen nem foglalhat állást, azonban megjegyzi, hogy a felhasználási szerződés fix összegű és nem a többszörözött /értékesített példányszámhoz igazított szerzői jogdíjról rendelkezik.

dr. Sarkady Ildikó
a tanács elnöke

dr. Faludi Gábor
a tanács előadó tagja

dr. Kiss Zoltán
a tanács szavazó tagja

---

¹⁰ Sztj. 48. § A polgári jog általános szabályai szerint a bíróság akkor is módosíthatja a felhasználási szerződést, ha az a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéshez fűződő lényeges jogos érdekét azért sérti, mert a mű felhasználása iránti igénynek a szerződéskötést követően bekövetkezett jelentős növekedése miatt feltűnően nagyra válik a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség.

¹¹ Vö. különösen a megkereső 2010. február 10-i elektronikus levele második bekezdésével.